

INTERNATIONAL JOURNAL OF CREATIVE RESEARCH THOUGHTS (IJCRT)

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

वस्तू आणि सेवा कराची आव्हाने आणि समस्या

डॉ. मोहन सदामते

क्रांतिअग्रणी डॉ. जी. डी. बापू लाड महाविद्यालय कुंडल

• घोषवारा

वस्तू आणि सेवा कर (Goods and Service Tax- GST) हा एक अप्रत्यक्ष कर आहे जो भारतात 1 जुलै 2017 रोजी लागू करण्यात आला होता. भारतात वस्तू आणि सेवा कर लागू करणे हे कर रचना सुलभ करण्यासाठी आणि देशभरातील कर दरांमध्ये एकसमानता आणण्याच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल होते. तथापि, वस्तू आणि सेवा कर ची अंमलबजावणी सुरळीत झाली नाही आणि वस्तू आणि सेवा कर नोंदणी किंवा चुकीचे वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न भरताना अनेक आव्हाने आणि समस्यांचा सामना करावा लागला. जटिल कर रचना, तंत्रज्ञानातील त्रुटी, उच्च अनुपालन खर्च, ITC समस्या, वस्तू आणि सेवा कर दर आणि ई-वे बिल प्रणाली समस्यांचा व्यवसायांवर, विशेषतः SMEs वर लक्षणीय परिणाम झाला आहे. या लेखात प्रमुख समस्या आणि त्यांचा व्यवसायांवर होणारा परिणाम यावर चर्चा करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

• परिचय

वस्तू आणि सेवा कर (Goods and Service Tax- GST) हा एक अप्रत्यक्ष कर आहे जो भारतात 1 जुलै 2017 रोजी लागू करण्यात आला होता. याने अनेक कर जसे की केंद्रीय उत्पादन शुल्क, सेवा कर, मूल्यवर्धित कर इ. एकल कर प्रणालीने बदलले. वस्तू आणि सेवा कर नोंदणीचा मुख्य उद्देश कर रचना सुलभ करणे, कर चुकवेगिरी कमी करणे आणि देशभरातील कर दरांमध्ये एकसमानता आणणे हा होता. तथापि, वस्तू आणि सेवा कर ची अंमलबजावणी सुरळीत झाली असली तरी त्यामध्ये वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न फाइलिंगमध्ये अनेक आव्हाने आणि समस्यांचा सामना करावा लागत आहे. या लेखात प्रमुख समस्या आणि त्यांचा व्यवसायांवर होणारा परिणाम यावर चर्चा करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

- **वस्तू आणि सेवा कराची आव्हाने आणि समस्या:**

वस्तू आणि सेवा करामध्ये अनेक आव्हाने आणि समस्या आहेत. काही प्रमुख घटकांची चर्चा पुढीलप्रमाणे आहे.

1. **जटिल कर संरचना:**

वस्तू आणि सेवा कर च्या प्रमुख आव्हानांपैकी एक म्हणजे त्याची जटिल कर रचना आहे. वस्तू आणि सेवा कर प्रणालीमध्ये चार कर स्लॅब आहेत - 5%, 12%, 18% आणि 28%. याव्यतिरिक्त, जास्त मौल्यवान आणि कमी मौल्यवान दगडांवर 0.25% आणि सोन्यावर 3% विशेष दर आहे. या बहु-कर प्रणालीमुळे व्यवसायांना कर कायदे समजून घेणे आणि त्यांचे पालन करणे कठीण झाले आहे. कर संरचनेच्या जटिलतेमुळे करदात्यांच्यामध्ये गोंधळ निर्माण झाला आहे, परिणामी अनुपालन खर्च वाढला आहे आणि खटल्यांमध्ये वाढ झाली आहे.

2. **तंत्रज्ञानातील त्रुटी:** वस्तू आणि सेवा कर प्रणालीसाठी करदात्यांनी वस्तू आणि सेवा कर पोर्टलद्वारे ऑनलाइन रिटर्न भरणे आवश्यक आहे. तथापि, पोर्टलला अनेक तांत्रिक अडचणींचा सामना करावा लागला आहे, ज्यामुळे करदात्यांना वेळेवर रिटर्न भरणे कठीण झाले आहे. तांत्रिक समस्यांमुळे चुकीचे वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न दाखल झाले आहे, ज्यामुळे दंड आणि दंड आकारला जातो. वस्तू आणि सेवा कर पोर्टलचे व्यवस्थापन करणार्या वस्तू आणि सेवा कर नेटवर्कने (वस्तू आणि सेवा कर एन) तांत्रिक समस्या सोडवण्यासाठी अनेक उपाययोजना केल्या आहेत. तथापि, समस्या कायम आहे आणि करदात्यांना चुकीच्या GST रिटर्न भरण्यात अडचणी येत आहेत.

3. **उच्च अनुपालन खर्च:** वस्तू आणि सेवा कर अनुपालनामध्ये वस्तू आणि सेवा कर नोंदणी, वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न भरणे, रेकॉर्ड राखणे आणि ऑडिट करणे यासारख्या विविध क्रियाकलापांचा समावेश असतो. या क्रियाकलापांमध्ये महत्त्वपूर्ण खर्च समाविष्ट असतो, जो व्यवसायांद्वारे वहन केला जातो. GST अंतर्गत अनुपालन खर्च लक्षणीय वाढला आहे, विशेषतः लहान आणि मध्यम आकाराच्या उद्योगांसाठी (SMEs). उच्च अनुपालन खर्चांमुळे SMEs साठी मोठ्या व्यवसायांचे संचालन आणि स्पर्धा करणे कठीण झाले आहे.

4. **इनपुट टॅक्स क्रेडिट (ITC) समस्या:** ITC हे वस्तू आणि सेवा कर चे एक महत्त्वपूर्ण वैशिष्ट्य आहे, जे व्यवसायांना वस्तू किंवा सेवांच्या उत्पादनामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या इनपुटवर भरलेल्या करासाठी क्रेडिटचा दावा करण्यास अनुमती देते. तथापि, वस्तू आणि सेवा कर अंतर्गत ITC यंत्रणेमध्ये अनेक समस्या निर्माण झाल्या आहेत. ITC परतावा मिळण्यास उशीर होणे ही प्रमुख समस्या आहे. परताव्याच्या विलंबामुळे व्यवसायांसाठी खेळत्या भांडवलाची कमतरता निर्माण झाली आहे, ज्यामुळे रोख प्रवाहाच्या समस्या निर्माण झाल्या आहेत.

5. **वस्तू आणि सेवा कर दर:** कर प्रणाली लागू झाल्यापासून वस्तू आणि सेवा कर दर हा चर्चेचा विषय आहे. अत्यावश्यक वस्तू आणि सेवांवरील उच्च कर दरांना टीकेचा सामना करावा लागला आहे, कारण त्यांचा थेट परिणाम सामान्य माणसांवर होत आहे. सरकारने कर दरांमध्ये अनेक बदल केले आहेत, काही वस्तू आणि सेवांवरील दर कमी केले आहेत. तथापि, काही वस्तू आणि सेवांवरील उच्च कर दर व्यवसाय आणि ग्राहकांसाठी चिंतेचा विषय आहेत.

6. **ई-वे बिल सिस्टम:** ई-वे बिल हे एक दस्तऐवज आहे जे रु. पेक्षा जास्त किमतीच्या वस्तूंच्या वाहतुकीसाठी आवश्यक आहे. 50,000. वस्तू आणि सेवा करांतर्गत ई-वे बिल प्रणालीला तांत्रिक अडचणी आणि बिले तयार करण्यात विलंब इत्यादी अनेक समस्यांचा सामना करावा लागला आहे. ई-वे बिल तयार करण्यात उशीर झाल्यामुळे माल रोखून धरला गेला आणि व्यवसायांसाठी अनुपालन खर्च वाढला.
7. **वस्तू आणि सेवा कर आव्हानांचा व्यवसायांवर परिणाम**
वस्तू आणि सेवा करामधील आव्हाने आणि समस्यांचा , विशेषतः SMEs व्यवसायांवर लक्षणीय परिणाम झाला आहे. SMEs ला GST च्या अहवालाची जटिलता कमी करणे आणि योग्य कागदपत्रे राखणे आव्हान आहे.
8. **वाढीव अनुपालन खर्च:** वस्तू आणि सेवा कर अंतर्गत उच्च अनुपालन खर्चांमुळे SMEs साठी मोठ्या व्यवसायांचे संचालन आणि स्पर्धा करणे कठीण झाले आहे. अनुपालन खर्चांमध्ये वस्तू आणि सेवा कर नोंदणी, वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न भरणे, नोंदी राखणे आणि ऑडिट करणे यासारख्या विविध क्रियाकलापांचा समावेश होतो. उच्च खर्चांमुळे SMEs वर लक्षणीय भार निर्माण झाला आहे, ज्यामुळे त्यांची नफा आणि स्पर्धात्मकता कमी झाली आहे. व्यवसायांना कागदपत्रे आणि अनुपालन प्रक्रिया बोजड वाटत आहेत
9. **रोख प्रवाह समस्या:** ITC परतावा मिळण्यास विलंब झाल्यामुळे व्यवसायांसाठी खेळत्या भांडवलाची कमतरता निर्माण झाली आहे, ज्यामुळे रोख प्रवाह समस्या निर्माण झाल्या आहेत. परताव्याच्या विलंबामुळे व्यवसायांना त्यांचे वित्त व्यवस्थापित करणे कठीण झाले आहे, परिणामी गुंतवणूक आणि वाढीच्या संधी कमी झाल्या आहेत.
10. **वाढीव खटले :** जटिल कर रचना आणि तांत्रिक त्रुटींमुळे करदात्यांमध्ये संभ्रम निर्माण झाला आहे, परिणामी खटले वाढले आहेत. वाढीव खटल्याचा परिणाम जास्त कायदेशीर खर्च आणि विवादांचे निराकरण होण्यास विलंब झाला आहे, ज्याचा परिणाम कंपन्यांच्या व्यवसायावर झाला आहे.
11. **नवीन प्रणालीशी जुळवून घेण्यात अडचण:** वस्तू आणि सेवा करा लागू केल्यामुळे व्यवसायांना नवीन कर प्रणालीशी जुळवून घेणे आवश्यक आहे, जे अनेकांसाठी आव्हानात्मक आहे. कर दर, अनुपालन प्रक्रिया आणि दस्तऐवजीकरण आवश्यकतांमधील बदलांमुळे व्यवसायांना नवीन प्रणाली समजून घेणे आणि त्याचे पालन करणे कठीण झाले आहे, परिणामी अनुपालन खर्च वाढला आहे आणि उत्पादकता कमी.
12. **ग्राहक खर्चावर परिणाम:** काही वस्तू आणि सेवांवरील उच्च कर दरांचा थेट परिणाम ग्राहकांच्या खर्चावर झाला आहे. वस्तू आणि सेवांच्या वाढलेल्या किमतीमुळे ग्राहकांचे व्यय शक्य उत्पन्न कमी झाले आहे, ज्यामुळे ग्राहकांच्या खर्चात घट झाली आहे. ग्राहकांच्या खर्चात घट झाल्यामुळे व्यवसायांवर नकारात्मक परिणाम होतो, विशेषतः जे ग्राहक खर्चावर अवलंबून असतात.

- वस्तू आणि सेवा कराचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर सकारात्मक परिणाम

अनेक आव्हाने आणि समस्यांचा सामना करावा लागला असला तरी भारतीय अर्थव्यवस्थेवर वस्तू आणि सेवा कर चा सकारात्मक प्रभाव पाहिला आहे.

1. सुव्यवस्थित कर प्रणाली

वस्तू आणि सेवा कराने अनेक अप्रत्यक्ष करांना एकाच कराने बदलून, जटिलता कमी करून आणि कंपन्यांसाठी अनुपालन अधिक व्यवस्थापित करून कर प्रणाली सुव्यवस्थित केली.

2. वाढीव कर अनुपालन

ऑनलाइन नोंदणी, रिटर्नचे ई-फायलिंग आणि ई-वे बिले यासारख्या वस्तू आणि सेवा कर च्या तंत्रज्ञान-आधारित प्रक्रियेमुळे कर अनुपालन वाढले आहे. कराचा आधार वाढला आहे, त्यामुळे सरकारचा कर भरणा वाढला आहे.

3. आर्थिक वाढीला चालना

वस्तू आणि सेवा कराचा सरलीकृत कर संहिता, आंतरराज्यीय निर्बंध दूर करणे, आणि राज्यांच्या सीमेवरील चौक्या आणि प्रवेश कर अडथळे दूर केल्याने कार्यक्षमता वाढली आणि लॉजिस्टिक खर्च कमी झाला. यामुळे अर्थव्यवस्थेची भरभराट होण्यास मदत झाली, विशेषतः उत्पादन आणि लॉजिस्टिकसारख्या उद्योगांमध्ये.

4. कराचा बोजा कमी करणे

करांचा कॅस्केडिंग प्रभाव काढून टाकून, वस्तू आणि सेवा कराचे उद्दिष्ट ग्राहक आणि व्यवसायांवरील कराचा बोजा कमी करणे आहे. सक्षम इनपुट टॅक्स क्रेडिट यंत्रणेमुळे वस्तू आणि सेवांच्या किमती कमी झाल्याचा फायदा ग्राहकांना झाला आहे.

5. आर्थिक औपचारिकीकरण

वस्तू आणि सेवा कराने उद्योगांना औपचारिक कर प्रणालीमध्ये सामील होण्यासाठी प्रोत्साहन दिले, कर संकलन वाढवले, कर चुकवेगिरी कमी केली आणि मोकळेपणा सुधारला आहे.

- निष्कर्ष:

भारतात वस्तू आणि सेवा कर लागू करणे हे कर रचना सुलभ करण्यासाठी आणि देशभरातील कर दरांमध्ये एकसमानता आणण्याच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल होते. तथापि, वस्तू आणि सेवा कर ची अंमलबजावणी सुरळीत झाली नाही आणि वस्तू आणि सेवा कर नोंदणी किंवा चुकीचे वस्तू आणि सेवा कर रिटर्न भरताना अनेक आव्हाने आणि समस्यांचा सामना करावा लागला. जटिल कर रचना, तंत्रज्ञानातील त्रुटी, उच्च अनुपालन खर्च, ITC समस्या, वस्तू आणि सेवा कर दर आणि ई-वे बिल प्रणाली समस्यांचा व्यवसायांवर, विशेषतः SMEs वर लक्षणीय परिणाम झाला आहे. आव्हानांमुळे अनुपालन खर्च वाढला आहे, रोख प्रवाह समस्या, वाढीव खटले, नवीन प्रणालीशी जुळवून घेण्यात अडचण आणि ग्राहक खर्चावर नकारात्मक परिणाम झाला आहे. वस्तू आणि सेवा करामधील आव्हाने आणि समस्यांना तोंड देण्यासाठी सरकारने अनेक उपाय योजले व भारतीय अर्थव्यवस्थेवर वस्तू आणि सेवा कराचा सकारात्मक प्रभाव पाहिला असले तरी वस्तू आणि सेवा कर ही भारतातील एकात्मिक कर प्रणाली बनवण्यासाठी आणखी त्यामध्ये सुधारणा करणे गरजेचे आहे.

References

- Dahal Rajib, Constitutional Framework for goods & service Tax in India 2010, University of Law, Hyderabad
- Dahal Rajib, goods & service Tax in India-Challenges and opportunities 2010, University of Law, Hyderabad
- <https://www.ijcrt.org/> Chaturvedi Sarika
- <https://documents1.worldbank.org/curated/en/846611542608567754/The-Challenges-of-the-Goods-and-Service-Tax-GST-implementation-in-India.docx>
- <https://taxguru.in/goods-and-service-tax/challenges-indias-gst-issues-recommendations-impact.html>
- <https://www.bajajfinserv.in/insights/impact-of-gst-on-small-and-medium-businesses-benefits-and-challenges>
- [https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-\(IJAR\)/recent_issues_pdf/2013/May/May_2013_1368035706_68776_126.pdf_126.pdf](https://www.worldwidejournals.com/indian-journal-of-applied-research-(IJAR)/recent_issues_pdf/2013/May/May_2013_1368035706_68776_126.pdf_126.pdf)
- https://www.researchgate.net/publication/323837991_GST_in_India_Impact_and_challenges

